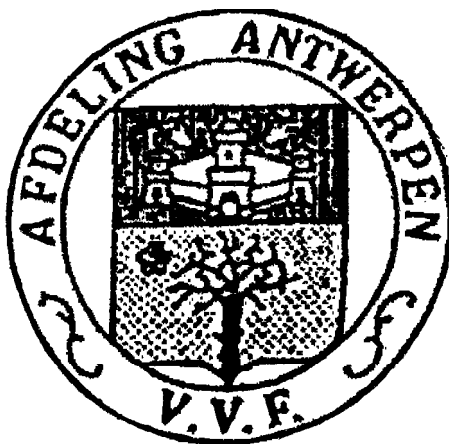

Afgiftekantoor : 2950 Kapellen - Erkeningsnummer: P 106249
Verantw. uitg. : Martin Braem, Eigen Heem 43, 2950 Kapellen

België-Belgique
P.B.
2950 Kapellen
8/5045

DE ANTWERPSE GENEALOOG

Jaargang 7, Nr. 24 - Januari-Maart 2004

Trimestrieel tijdschrift van de
regionale afdeling Antwerpen
van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde vzw

DE ANTWERPSE GENEALOOG

Jaargang 7, Nummer 24 - Januari-Maart 2004

Redactioneel	3
Heemkunde en genealogie	5
De familie Bahnmüller	9
't Zit in de familie	10
Fonds Regis: dossier 63/1916	14
Een nieuw bestuur	16
"Wij gaan naar Amerika"	16
Moord en doodslag in het Ancien Régime	19
De galg als brandmerk in Antwerpen	20
De Heemkundige Kring Aartselaar	24
Nieuwe publicaties	28
Cursus Oud schrift ?	32
Agenda	34

DE ANTWERPSE GENEALOOG is het driemaandelijkse tijdschrift van de Regionale afdeling Antwerpen van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde vzw. Het wordt automatisch en gratis toegestuurd aan alle VVF-leden wonend binnen de regio Antwerpen.

Jaarabonnement: 10 Euro (Buitenland 14 Euro). Te storten op bankrekening 979-3936016-52 van VVF-Antwerpen.

Werkten mee aan dit nummer : *Frans Haverals - Dora Kennivé - Etienne Kerremans - Hugo Lambrechts*

Hoofdredactie en layout: *Martin Braem, Eigen Heem 43, 2950 Kapellen* - email: redactie.DAG@belgacom.net

*Iedere medewerker is verantwoordelijk voor zijn bijdrage.
De overname van teksten is toegelaten mits bronvermelding
en toezending van een exemplaar aan ons redactie-adres.*

Redactioneel

In dit nummer zal u de eerste aanzet vinden van ons nieuw project, het aanhalen van de banden tussen onze regionale vereniging en de heemkundige kringen die actief zijn binnen onze regio.

Het is wat toevallig dat dit samenvalt met het aantreden van het nieuwe bestuur dat sinds half januari de teugels heeft overgenomen van het oude. Want plannen in die richting waren vorig jaar al gesmeed. Dit illustreert meteen dat het streven naar continuïteit een van de basisdoelstellingen blijft, wat niet zo verwonderlijk is gezien naast enkele nieuwe gezichten ook nog wat anciens mee de dienst zullen uitmaken in de toekomst.

Ook het aantrekken van interessante sprekers zal net als voorheen een van de prioriteiten blijven bij het uitstippelen van een activiteitenkalender. Na de geschiedkundige voordracht van februari wagen we ons met die van maart op wat ondeugender terrein. Je leest er meer over verder in dit nummer. Hopelijk zullen de aanwezigen na afloop telkens even enthousiast naar huis keren als na onze januarivoordracht over de emigratiegolf naar de Nieuwe Wereld.

In dit nummer besteden we verder nogal wat aandacht aan misdaad, met enkele bijdragen waarin moord en doodslag, brandmerk en verbanning aan bod komen. Deze teksten tonen aan dat ook een misdadige voorvader een verrijking kan zijn voor je familiegeschiedenis.

Verder krijg je nog een vondst uit het fonds Regis, wordt weer een familienaam onder de loupe genomen, maken we al een selectie uit het Erfgoeddag-aanbod en mag de heemkundige kring Aartselaar de spits afbijten van onze nieuwe reeks kennismakingsartikels.

Martin Braem

VVF-Antwerpen organiseert

Op donderdag 12 februari 2004 om 20 uur - Nationaal Centrum voor Familiegenschap, Van Heybeeckstraat 3 Merksem

De 80-jarige oorlog (1568-1648)

door

Prof. Dr. Etienne Rooms

Onze voorouders in de 16de-17de eeuw leefden vrijwel permanent in een oorlogssituatie. Zoals gewoonlijk was de kleine man het grootste slachtoffer, ook al wisten ze nauwelijks wie tegen wie streed. Zou u het nog weten ? En weet u ook nog...

... waarom de centralisatiepolitiek van Philips II tot problemen leidde met zijn onderdanen in de Nederlanden ?

... hoe de zuidelijke Nederlanden onder controle van Philips werden gebracht ? Wat de rol was van Alva en Farnese ?

... wat de aartshertogen Albrecht en Isabella hoopten te bereiken met hun Twaalfjarig Bestand ?

... hoe hierna ook het Duitse Rijk betrokken partij werd zodat de oorlog een Europees conflict werd ?

... en wie nu eigenlijk wat gewonnen heeft bij die oorlog ?

*Professor **Etienne Rooms** (1944) geeft ons tijdens zijn voordracht een antwoord op deze en vele andere vragen. Hij is doctor in de moderne geschiedenis en doceert aan de Koninklijke Militaire School te Brussel de vakken Krijgsgeschiedenis tot en met de Tweede Wereldoorlog, Historische kritiek en Geschiedenis van de internationale relaties van 1815 tot heden.*

Heemkunde en genealogie

Velen van onze leden, misschien ook u beste lezer, zijn niet alleen lid van onze vereniging maar ook van een lokale heemkundige kring¹. Begrijpelijk, want onze werkingsgebieden kennen nogal wat overlappingsen terwijl heemkunde en genealogie deels ook gebruik maken van dezelfde hulpwetenschappen.

Een heemkundige vereniging bestudeert veel uiteenlopende facetten van de menselijke samenleving. Heemkundigen benadrukken graag met enige gepaste trots dit "multidisciplinaire" karakter van hun activiteiten (bv. studie van dialecten, klederdracht, instellingen, gebouwen, streekgebonden gastronomie, archeologie, grafologie, genealogie, heraldiek, onderwijssysteem, gewoonten en gebruiken,...).

Een bepaald aspect van de heemkunde kan zo intens beoefend en ruim verspreid worden dat de deeldiscipline uitgroeit tot een studieonderwerp van een afzonderlijke entiteit. Toen Jan Gerits, de toenmalige voorzitter van het "Verbond voor Heemkunde"², ter gelegenheid van de 50ste verjaardag terugblikte op hun voorgeschiedenis schreef hij dat het Verbond *"in zijn vijftigjarig bestaan niet enkel leidinggevende en vormende bijdragen gebracht (heeft), maar ook voor de nodige inspiratie gezorgd, waarmee verschillende nieuwe verenigingen hun voordeel deden."*³

Op één van de voorbeelden van zulke "nieuwe verenigingen", de genealogie of familiekunde, ging de auteur wat dieper in :

¹ Met deze term verwijzen we in deze bijdrage naar alle verenigingen die de geschiedenis van één of enkele gemeenten als werkterrein hebben, of ze zich nu Heemkundige Kring noemen, Heemkring, Oudheidkundige of Geschiedkundige Kring.

² Het huidige "Heemkunde Vlaanderen"

³ Jan GERITS : *Het Verbond voor Heemkunde, overkoepelend organisme van de heemkundige werking in Vlaanderen. Historisch overzicht en werking..*
In: "50 jaar Verbond voor Heemkunde". Antwerpen, 1991. blz. 18

"Op het vlak van de familiekunde heeft het Verbond voor Heemkunde, vooral via zijn tijdschrift, pionierswerk geleverd in Vlaanderen. Daarmee werd de grondslag gelegd van het wetenschappelijk genealogisch onderzoek in Vlaanderen. In 1943 reeds werd de Zuid-Nederlandse Vereniging voor Familiekunde, een afdeling van het Verbond voor Heemkunde, opgericht (...). Een opmerkelijke invloed op het vlak van de genealogische belangstelling ging uit van **Onze Stam**, de familiekundige bijlage van **Ons Heem**, (...) de feitelijke voorloper van het latere tijdschrift **Vlaamse Stam**."

De heemkunde wordt hier dus gezien als een stimulans voor de familiekunde.

Genealogen willen het wel eens omgekeerd zien. Het is weliswaar juist, stellen zij, dat de doelstelling van een groot aantal amateur-genealogen zich beperkt tot het opstellen van een zgn. graatgenealogie (de namen van zoveel mogelijk voorouders, samen met de plaats en datum waarop die geboren, gehuwd en overleden zijn), wat op zich overigens een achtbare, boeiende en tijdslopende bezigheid is. Maar voor wie echt door de genealogische microbe gebeten is houdt het daar niet op. Hun ultieme doelstelling kan samengebald worden in één woord: de **familie-geschiedenis**.

Wat daarmee bedoeld wordt is bondig omschreven door familiekundige Eddie Van Haverbeke, jarenlang hoofdredacteur van de **Vlaamse Stam** (dat overigens als ondertitel draagt: *Tijdschrift voor familiegeschiedenis*) :

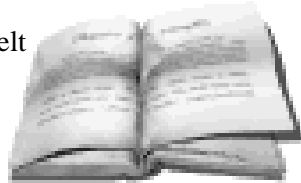
"Het eindstreven van iedere familiekundige moet de samenstelling van een familiegeschiedenis zijn, en dat betekent beslist meer dan een schematische voorstelling van namen en data. Familiegeschiedenis houdt in dat wij onze voorouders opnieuw leven inblazen, betekent kennis van hun levensgewoonten, hun sociaal milieu, kennis van

*het tijdperk waarin ze leefden en dat veronderstelt kennis van de algemene en plaatselijke geschiedenis."*⁴

De familiekunde wordt hier dus gezien als een stimulans voor de heemkunde.

Duidelijk is dat beide disciplines, heemkunde en familiekunde, elkaar perfect kunnen aanvullen. De meeste mensen die opzoeken doen naar hun voorouders zullen, zij het doorgaans nog niet vanaf hun eerste schreden op genealogisch terrein, bijzonder geïnteresseerd geraken om van hun voorouders meer te weten te komen over "hun levensgewoonten, hun sociaal milieu, en het tijdperk waarin ze leefden". En het is evident dat dit een kennis veronderstelt van de plaatselijke geschiedenis van de leefwereld van die voorouders. Zo kom je vanzelf terecht bij een aantal uiteenlopende aspecten van wat je als heemkunde zou kunnen omschrijven.

Weinigen hebben het geluk dat hun voorouders eeuwenlang honkvast zijn blijven wonen in dezelfde gemeente, een situatie waarin je voor je familiegeschiedenis kan volstaan met de studie van die één gemeente. Het is voor de meesten onder ons dan ook niet zo simpel om, telkens je vaststelt dat een nieuw ontdekte vorige generatie uit een andere parochie kwam, je te gaan verdiepen in weer een andere gemeentegeschiedenis. Weer nieuwe toponiemen, weer nieuwe personen, weer nieuwe begrippen die opduiken in je familiegeschiedenis.

Het is daarom vaak erg nuttig om weten of bepaalde aspecten van de lokale geschiedenis die bruikbaar zijn voor je familiegeschiedenis misschien niet eerder al uitgebreid onderzocht werden door een lokale heemkundige kring. Anderzijds zal het ook dikwijls voorkomen dat genealogen in hun opzoeken interessante gegevens hebben

⁴ Eddie VAN HAVERBEKE: *Uw voorouders uit West-Vlaanderen*, Oostende, blz. 11

gevonden in verband met hun voorouders of verre verwanten, gegevens waarmee ze niet alleen hun familiegeschiedenis kunnen opsmukken, maar die ook heemkundige kringen zouden kunnen interesseren in het kader van hun interessegebied, de geschiedenis van hun gemeente.

Het is evident dat het in wederzijds voordeel is dat we voldoende geïnformeerd zijn over elkaars onderzoekingsresultaten en activiteiten. Uiteraard zijn er al vele voorbeelden van samenwerking tussen genealogen en heemkundigen, maar een versterking van deze samenwerking kan alleen maar in beider belang zijn. Het is in het kader van deze gedachtengang dat wij vanaf dit nummer in ons tijdschrift een forum bieden aan de heemkundige kringen binnen onze regio.

We zullen dit doen op drie manieren. Enerzijds zetten wij in ieder nummer van *De Antwerpse Genealoog* één heemkundige kring uitgebreid in de kijker. We geven de verantwoordelijke(n) zo de gelegenheid te vertellen wat zij zoal te bieden hebben aan een genealoog die in de geschiedenis van hun gemeente of regio geïnteresseerd is.

Ten tweede vragen wij hen een bijdrage te leveren over hun werkgebied waarin de nadruk ligt op genealogische informatie. Die publiceren wij in een volgend nummer, zodat elke gecontacteerde kring in twee achtereenvolgende nummers aan bod komt. Ten slotte stellen wij de agenda in ons tijdschrift open voor alle kringen die daarin hun activiteiten willen aankondigen, uiteraard voor zover die nuttig kunnen zijn vanuit onze genealogische interesse.

Vermits ook wij geregeld activiteiten organiseren die voor de studie van de plaatselijke of regionale geschiedenis informatief kunnen zijn, zullen wij hen ook telkens daarover informeren. Zo kunnen ze die ook aan hun leden kenbaar maken.

Laat ons hopen dat deze vorm van samenwerking tot vruchtbare resultaten zal aanleiding geven.

Martin Braem

Moord en doodslag in het ancien régime

Vaak zien we in vooroudertafels data van geboorte, huwelijk of overlijden staan die dateren van vóór de parochieregisters. Velen vragen zich dan af hoe men aan die data komt. Wanneer men echter in de oude archieven duikt vindt men regelmatig gegevens die ons toelaten om toch minstens een benaderende datum op te stellen. Als voorbeeld geven we hieronder eerst de essentie weer van een akte van 7 juli 1615 uit het schepenregister van Loenhout⁵.

Samen met nog een tweede voorbeeld illustreren we er ook mee dat een familiegeschiedenis met wat geduld en geluk soms aardig kan opgesmukt worden.

Uit de akte van 1615 haalden we volgende gegevens:

Op verzoek van Cornelis Jan Keesselmans, nu wonende in Zandvliet, verklaren de schepenen van Loenhout dat voor hen verschenen zijn: Anthonij Joes Huijbrechts, oud circa 74 jaar, eertijds bedezetter, Nicolaes van Dale, oud schepenen en stadhouder, oud circa 64 jaar, Jan Engelen Anthonissen, oud-burgemeester, oud circa 64 jaar, Peeter IJsendoncx, ook oud-burgemeester, oud circa 63 jaar, Jan Nijs van Tjichelt, ook oud-burgemeester, oud circa 55 jaar, Michiel Michiels van den Elsacker, meester van de Heilige Geest⁶, oud circa 45 jaar, Cornelis Jan Stups, destijds ontvanger van de bode van de hertog, oud circa 44 jaar, Jan van Dale, ook oud-ontvanger, oud circa 45 jaar, die allen in Loenhout hebben gewoond, de meesten in de buurt van verzoeker, en Rogier Lans, circa 30 jaar, wonende in Neerven op een eigendom van Cathelijnn Cornelis Maes, de vrouw van verzoeker, en haar kinderen uit een eerder huwelijk.

Wat was nu de reden dat zij voor de schepenen verschenen ? Cornelis Jan Keesselmans had een doodslag gepleegd op Cornelis Goris

⁵ Register 146, folio 69 r

⁶ Caritatieve instelling voor armenzorg, verre voorloper van OCMW

Aerts de jonge en dat hij daarbij niet aan zijn proefstuk was blijkt uit de verklaringen van diverse getuigen die stelden *"dat sij alle Cornelis Jan Keesselmans seer wel kennen ende bijna alle van jonge kints gekend hebben ... welke geboren is van goede eerlijcke ouders ende sich gedragen heeft gelijk een goet huijsman sich behoort te gedragen behalve dat hij tot twee verscheidene reizen⁷ ongeluck van manslage tot sijnen grooten leetwesen heeft geperpetreert⁸".*

Spanden de getuigen als buurt samen want het lijkt wel of zij de twee doodslagen als een klein ongelukje beschouwden ? In ieder geval weigerde Jan Cornelis Goris Aerts, broer van het slachtoffer, de voorgestelde verzoeningsprocedure (de "zoening") te aanvaarden. Cornelis Jan Keesselmans diende Loenhout te verlaten en vestigde zich in Zandvliet. Een zoening was er wel gekomen na de eerste doodslag, door Cornelis Jan Keesselmans gepleegd in Sint-Lenaarts op de persoon van Thomas N.

Van liefst negen getuigen kennen we de leeftijd in 1615 en dus bij benadering ook hun geboortejaar. Allen zijn geboren in 1585 of vroeger, hun geboortejaar kon dus nooit afgeleid worden uit parochieregisters vermits die toen nog niet bestonden.

Dat doodslag in die tijd tot de tussendoortjes behoorde blijkt ook uit andere archiefstukken van Loenhout, deze keer uit 1646. Op 8 april 1646 's avonds stak Jan Marijnis Bevers er met een mes Aert Wouter Peeters Ren in de buik. Een 100 centrale of ambulancewagens waren er nog niet, het slachtoffer bleef dus ter plaatse liggen en overleed er de volgende dag. De feiten speelden zich af in de herberg van Joris Adriaen Coeck. Er was een woordenwisseling ontstaan tussen Cornelis van Hulten en Jan Marijnis Bevers. Daarbij sloeg Cornelis van Hulten met een "hangijzer" naar Jan Marijnis Bevers, die met een mes om zich heen stak. De ongelukkige Aert Wouter Ren bevond zich te dicht in de omgeving, want hij kreeg het mes in de buik, hoewel hij blijkbaar niet rechtstreeks in het dispuut betrokken was.

⁷ keren

⁸ manslage perpetreren : een doodslag begaan

Deze twee zaken tonen aan dat mits wat opzoekingen familiegeschiedenissen ook kunnen "gekruid" worden. Cornelis Jan Keesselmans was de broer van mijn voormoeder Catharina Jan Keesselmans en het slachtoffer Cornelis Cornelis Goris Aerts een halfbroer van mijn voorvader Jan Cornelis Luycx. Jan Marijnus Bevers was de broer van mijn voorvader Simon Marijnus Bevers en het slachtoffer Aert Wouter Ren was een rechtstreekse voorvader. De laatste feiten speelden zich af in de herberg van Joris Adriaen Coeck, weer een rechtstreekse voorvader. Of dit de erfzonde is waarmede wij belast zijn laat ik aan de theologen over.

Nota: Cornelis Cornelis Goris Aerts werd ook "de jongen Binck" genoemd. Wanneer een zoon dezelfde voornaam als zijn vader krijgt is het af en toe wel uitkijken bij het lezen van de akten. Zo zal betroukkene soms aangeduid worden als Cornelis Cornelis Goris Aerts, soms ook als Cornelis Goris Aerts de jonge, en soms zelfs gewoon als Cornelis Goris Aerts. Men dient dan uit de context af te leiden of het over de vader of de zoon gaat.

Etienne Kerremans

De galg als brandmerk in Antwerpen

Bij de ondervragingen van de Markgraaf, schout van Antwerpen, in de dossiers van de Vierschaar, lezen we heel wat over de sancties die in het eerste decennia van de 18de eeuw genomen werden tegen vagebonden en andere lediggangers in de stad¹.

Op 5 mei 1728 wordt een zekere gevangene, Cornelia Hendriksen, geboortig van Cassel² bij Sint-Winoksbergen en omtrent 30 jaar oud, ondervraagd. Zij verklaart een brandmerk ontvangen te hebben "*int Moorenlant*", omdat zij daar haar brood had gevraagd (omdat zij daar

¹ SAA, Vierschaar, V91.

² Cassel ligt in Frans-Vlaanderen, tussen Steenvoorde en Sint-Omers. Het Vlaams dat Cornelia sprak, zal een beetje op z'n Frans geklonken hebben.

gebedeld heeft) en verschillende keren daar was weergekeerd. In de zomer werkt zij op het platteland en in de winter bedelt zij. Zij is de "*geheele weirelt door gegaen*", maar is nog nooit in Antwerpen geweest. Op de vraag hoe groot de bende is waarmee zij is aangekomen, antwoordt Cornelia dat zij alleen haar man kent.

Naast de Vlaamse taal spreekt zij ook de "*Egiptise taele*". Volgens haar kan niemand anders dit spreken of verstaan, buiten haar volk. Met andere woorden, zij hanteert het Bargoens of de dieventaal. Of zij dan "*Egiptenaers*" zijn? Ja, zij hebben die naam, antwoordt zij. Op de vraag hoe het komt dat zij zo zwart is, zegt Cornelia "*alsoo uyt haer natuer te sijn.*"

Omdat zij voor de eerste keer in Antwerpen werd aangehouden, een vagebonde is en "*nievers hebbende eene permanente wooninge*", zal zij op het schavot geplaatst worden, geselsd worden, gebrandmerkt met het gloeiende ijzer en verbannen worden uit alle landen van Zijne Majesteit op straf van de galg. Het brandmerk stelt een galg voor.

Een andere gevangene die door de schout wordt ondervraagd is Geertruyd Han alias Mechel. Zij is geboortig van Weerd in de meierij van 's Hertogenbosch en 30 jaar oud. Nu komt ze van Gent, waar zij de winter op het platteland heeft doorgebracht. Zij verdient de kost met koren te snijden en te bedelen op het platteland en vertoefde het meest boven Gent in het "*Walsch quartier*".

Zij heeft de Egyptische taal geleerd van jongsaf van haar ouders. Ook zij is zwart, waarschijnlijk door haar ouders. Zij bekent dat ze zelf ook haar kinderen zwart maakt met boter, spek en dergelijke dingen. Waarom ze deze praktijk onderhoudt? Zij doet dit gelijk de anderen en om hun "*coppigheyt uyt te voeren.*"

Haar eerste brandmerk kreeg zij in een dorp aan de andere zijde, in Koblenz, zo'n 8 à 10 jaren geleden. Het tweede in een dorp in de buurt van Trier, 7 jaren geleden. Uit beide dorpen werd ze voor haar leven verbannen. Zij zegt katholiek te zijn, doch nooit te biechten of te communie geweest te zijn.

De derde persoon die op 5 mei 1728 ondervraagd wordt, is Maria Joseph alias Mietien. Zij is geboortig van Steenvoorde, maar weet niet hou oud zij is. Zij komt uit de Polder en heeft zich tot nu toe opgehouden in de streek van Cassel, Rijsel en Bergen. Haar vader is 10 jaar geleden overleden en zij komt samen met haar moeder aan de kost met het snijden van gerst, koren, tarwe, enz. Van haar moeder leerde zij een taal, "*de rommele taele alias de Egiptenaers taele*" genoemd. Zij weet niet hoe het komt dat zij zo zwart is, maar ze denkt dat dit door haar moeder komt, die haar broer van 12 jaar zwart maakte. Dit wordt gedaan door met boter voor het vuur te strijken.

Het vonnis voor Maria luidt hetzelfde als voor haar collega's: zij zal geschavoteerd worden, gezeseld, gebrandmerkt met het galgteken en verbannen worden uit de landen van Zijne Majesteit, op straffe van de galg als zij zich nog eens te Antwerpen vertoont.

We hebben hier met erfelijke marginale karaktereigenschappen te maken, of met andere woorden: een vagebond zou een kind zijn van een vagebond, de bedelaar een kind van een bedelaar en de misdadiger een kind van een misdadiger³.

Heel wat van deze vagebonden werkten als seizoenarbeid(st)er op het platteland, maar mochten in de winter niet vast verblijven op de boerderij, waar zij werkzaam waren. Lediggangers waren niet welkom in de stad, en dit komt tot uiting in de reglementen.

In een ordonnantie van 24 maart 1562 staat dat "*alle ledichgangers ende vagabonden die gheenen dienst oft onderhoudt en hebben sul-len hen van stonden aen moeten vertrecken elck naer syn landt, ...*"⁴

In 1777 is men in de stad Gent al heel wat milder⁵:

³ GEREMEK, Bronislaw, *Het Kaïnsteken. Het beeld van de armen en vagebonden in de Europese literatuur van de 15^e tot de 17de eeuw*. Baarn, 1992, p. 449.

⁴ *Placcaeten, ordonantien ende edicten vande Hertoghen van Brabant*, deel II. Brussel, 1775.

⁵ *D'officie van de heer ende wet der stad Gend*. 17 mei 1777.

Alzoo dat er menigvuldige vremde lediggangers ende bedelaers binnen deze stad dagelyks meer en meer toekomen :

Alle vremde bedelaers, het zy mans, vrouwen of kinderen, geene poorters ofte poortersessen wezende, ofte geene zes jaeren in deze stad continuelyck gewoont hebbende, zullen van stonden aen emmers binnen derden dage hun hebben te vertrekken buyten deze stad, zonder daer in weder te keeren, op pene van naer expiratie van de zelve dry dagen voor den eersten keer, zonder forme van proces, gebannen te worden buyten deze stad, en voor den tweeden keer in het correctie-huys⁶ gecondemneert⁷ te worden, voor den tyd van dry ofte meer jaeren.

In onze drie voorbeelden werd gestipuleerd dat de straf bij een tweede arrestatie de galg zou zijn. Werd deze bedreiging wel effectief uitgevoerd ? We krijgen de indruk dat het enkel bij een dreigement en afschrikking blijft. Wat niet wegneemt dat de straf mogelijk bij erge delinquenten wel degelijk kan toegepast zijn.

Joannes Clevembau (of Clavenbon) mag van geluk spreken dat hij *met het breken van zijn vorige ban* enkel maar gegeeseld en gebrandmerkt werd. Dit moet begin januari 1728 uitgevoerd zijn. Joannes had echter een praktisch probleem en richtte daarom op 5 januari een verzoekschrift aan de burgemeesters en schepenen van Antwerpen.

Hij was namelijk ook veroordeeld tot 50 jaren verbanning uit de stad Antwerpen en werd na het uitvoeren van het eerste gedeelte van het vonnis, op het schavot, terug naar de gevangenis in het Steen gebracht. Maar de cipier wou hem niet vrij laten omdat Jan zijn "*steenkosten*" nog niet betaald had. In die tijd werden de verblijfskosten gerekend aan de klant. Heel de problematiek zat hem echter hierin, dat deze klanten juist omwille van hun onvermogen gevangen werden. Men kan van een kale kikker geen veren plukken. Jan zegt

⁶ De vagebonden werden naar het correctiehuis te Vilvoorde gestuurd. Zie ook: Marie-Sylvie Dupont-Bouchat, *Les prisons de Bruxelles vues par les visiteurs étrangers au XVIIIe et au XIXe siècle*, in *Les cahiers de La Fonderie*, 27, pp. 9-16.

⁷ Condemneren: van lat. *condemnare*, veroordelen.

in zijn verzoekschrift dan ook dat hij *"arm is en onvoorsien van enige middelen"* en dat het hem dus onmogelijk is deze kosten te voldoen. Als men hem langer vasthoudt dan wordt de *"gemeyne busse"*⁸ van de stadsgevangenis ten onrechte belast. Boven op het verzoekschrift staat *"pro deo"*, dus Jan heeft beroep kunnen doen op een vakman om zijn verzoekschrift in de juiste formulering op te stellen.

Hij verwijst verder naar artikel 11 van de ordonnantie van 19 juni 1570 van Zijne Majesteit Philips II en vraagt om hem *"instantelijck ende prontchtelijck te ontslaen van sijne gevanckenisse"* en dat men hem laat gaan uit het Steen, zonder zijn persoon *"ofte sijne cleederen in eenigen manieren aldaer op te houden."* In deze ordonnantie staat inderdaad dat de cipiers de onvermogende gevangenen, die vrijgelaten worden, niet mogen vasthouden op grond van hun onbetaalde verblijfskosten, *"nochte tot dyer oorsaecken den persoon van den gevangene ophouden ofte eenighe van sijne cleederen."* De kleding is het enige schamel bezit dat een landloper nog heeft.

In China zegt men: "In den vreemde kijkt men naar de kleren, thuis naar wat eronder steekt." Hetgeen er bij onze drie aangehouden vrouwen onder steekt is blijkbaar nogal aan de zwarte kant.

Hugo Lambrechts-Augustijns

De heemkundige Kring Aartselaar

Wat valt er in Aartselaar zoal te rapen voor wie met zijn familiegeschiedenis in deze gemeente terechtkomt ? Om dat uit te vissen staken we ons licht op bij de Heemkundige Kring Aartselaar. Onze kennismaking had plaats in hun ruime lokalen, die gesitueerd zijn in enkele klassen van de vroegere gemeenteschool, waar de kring sinds 1994 een onderkomen heeft gevonden. De kring werd in februari 1980 boven de doopvont gehouden onder impuls van de lokale heemkundige Flor Marivoet, die nog als onderwijzer actief was in

⁸ Deze "algemene kas" dient om de onvoorziene kosten te dragen.

hetzelfde gebouw en die zich onder meer verdienstelijk maakte met het schrijven van een eerste geschiedenis van Aartselaar. Na zijn dood in 1983 werd hij als voorzitter opgevolgd door Roger Verslype, die 20 jaar later nog steeds die functie bekleedt. Al meteen bij ons binnenkomen in een tot dorpscafé omgebouwd klaslokaal begint Roger ons enthousiast pratend rond te leiden in het heiligdom van de heemkundige kring, ik krijg zelfs niet de tijd om mijn jas uit te doen. Wat we te zien krijgen is dan ook de moeite.

Het café (naar een aloude verdwenen herberg "De drie hoefijzers" genoemd) blijkt vooral een werk- en vergaderlokaal te zijn, waar elke maandagavond een aantal medewerkers van de kring het overvloedige documentatiemateriaal verder ordenen en inventariseren. Dat materiaal komt van giften allerhande, zowel van privé-personen als van verenigingen en van de gemeentelijke bibliotheek.

In een ander (gehalveerd) klaslokaal, thans dienstig als opslagplaats voor documentatie en alomt allerhande, werd recent een grote muur van boven tot onder van rekken voorzien, bezet met archiefdozen gevuld met allerhande documentatie en briefwisseling van diverse Aartselaarse verenigingen, gaande van een gepensioneerdenvond over de lokale 11.11.11-afdeling tot een basketclub. Verder bevat dit lokaal allerlei giften en materiaal, dat de kring niet systematisch verzamelt, maar dat ze ook weer niet willen weggooien. Het komt trouwens geregeld van pas voor hun veelvuldige thema-tentoonstellingen.

In tegenstelling tot vele andere kringen streven ze in Aartselaar niet naar een museale invulling van hun heemkundige werking. Bewust willen ze hun lokalen niet inrichten als een oude winkel, een smisse of zelfs niet als een oud klaslokaal, maar opteerden ze ervoor om vooral een documentatiecentrum te zijn. Wat wij als familiekundigen uiteraard een pluspunt vinden.

Wat die keuze in de praktijk betekent wordt ons snel duidelijk. Nadat we de rijen archiefdozen gepasseerd zijn worden we langs de trap meegetroond naar een langgerekte tussenverdieping die speciaal voor de kring ingenieus werd aangebouwd tegen de bovenste helft van de lange muur in het vroegere klaslokaal. Over de gehele lengte van

deze gaanderij prijkt hun uitgebreid, geïnventariseerd boekenbezit in zelfgemaakte, uniforme boekenkasten. Een snelle blik langs de ruggen leert ons dat de thematiek van de hier verzamelde publicaties veel ruimer is dan Aartselaar en omgeving en zich overigens ook niet beperkt tot geschiedenis. Dit ruime aanbod was eigenlijk niet echt de primordiale bedoeling, zo vertelt ons bibliothecaris René Beyst, maar het reikt meermaals extra informatie aan (bvb. over kunst, antiek en ambachten) bij de opmaak van hun driemaandelijks, gerenommeerd tijdschrift. Ondanks het gevarieerde aanbod wordt er van hun documentatie vooral gebruik gemaakt door familiekundigen met Aartselaarse wortels.

René vestigt met terechte trots onze aandacht op een hele reeks klasseurs waarvan na inzage blijkt dat het knipselmappen zijn. Het resultaat van een van de bezigheden op hun maandagavonden: een handvol Vlaamse dagbladen plus lokale weekbladen, zelfs huis-aan-huis bladen worden telkens minutieus uitgeplozen en alles wat enigszins naar Aartselaar verwijst wordt uitgeknipt en opgeplakt maar ook digitaal verwerkt, zodat de al meer dan 10.000 knipsels vrij gemakkelijk thematisch kunnen doorzocht worden. Terecht merken mijn gesprekspartners op dat een heemkundige kring niet alleen het verleden moet bewaren, maar ook het heden, dat vanaf morgen immers ook verleden is. Hier wordt voor toekomstige familiekundigen een ware goudmijn aangelegd over hedendaags Aartselaar.

Heb je ergens in je kwartierstaat iets met Aartselaar en wil je eens ter plaatse gaan kennismaken: je zou naar een van hun eerstvolgende publieke activiteiten kunnen gaan (gemiddeld hebben ze er eentje per maand !). Zo werken ze mee aan de Nacht van de Geschiedenis op dinsdag 23 maart (becommen-tarieerde historische wandeling in het centrum) en aan de Erf-goeddag op zondag 18 april (met o.a. een tentoonstelling van oude familiefoto's). Wel eerst inschrijven (secretaris Ann Cuyckens, tel 03.887.77.91).

Je kan ook elke maandagavond terecht voor raadpleging van hun bibliotheek en documentatiecentrum (van 19u30 tot 22u00) in de oude bibliotheek, Carillolei 3 in het centrum van Aartselaar.

Of ben je al zo overtuigd dat je meteen lid wil worden, dan stort je 12 euro voor een postabonnement op hun rekening-nummer 293-0512364-65 en ben je lid voor de rest van 2004.

Voor meer info verwijzen we u graag naar onze gesprekspartners: Roger Verslype (voorzitter), Barones L. de Borreken-slaan 27, tel. 03.887.65.77 of René Beyst, Baron van Erborn-straat 88, tel 03.887.71.06)

Wat valt er verder nog te raadplegen voor de huidige generatie genealogen met Aartselaarse roots? Roger en René vatten even samen: naast enkele 19de-eeuwse kaarten en een groot aantal doodsprentjes en rouwbrieven beschikt hun kring ook nog over klappers op de parochieregisters van 1610 tot 1950, de volledige volkstellingen van 1727, 1800 en 1866 en de allereerste kadastragegevens van 1806, 1816, 1834 en 1866. Een aantal van deze bronnen werd reeds digitaal geïnventariseerd. Ze zijn voorlopig nog niet op internet raadpleegbaar, maar er zijn toch al vage plannen voor een eigen website.

Vermeldenswaard is zeker nog het mooi verzorgd boek over "Aartselaar 1800-1900" dat de kring enkele jaren geleden publiceerde, een

waar succesverhaal dat bij zijn publicatie door ruw geschat 25 % van de Aartselaarse gezinnen aangekocht werd. De leden van de kring krijgen om de drie maand het professioneel ogende tijdschrift in de bus, met daarin vaak diepgravende bijdragen over uiteenlopende aspecten van de lokale geschiedenis van de voorbije eeuwen, samen jaarlijks goed voor meer dan 200 blz. heemkundige informatie.

Martin Braem

Nieuwe publicaties

FAMILIE- GESCHIEDENIS BOGAERTS

Medelid Lodewijk Faes schreef na jaren van opzoekingen een geschiedenis van de familie Bogaerts (1545-2003), waarvan de oudste stamvaders woonden in Zoersel. Velen waren smeden en bekleedden bestuurlijke en kerkelijke ambten. De familie is uitgezwermd naar tientallen gemeenten in de Antwerpse agglomeratie (19de eeuw). Ook in Nederland wonen talrijke afstammelingen. Verschillende van de oudere Bogaertsen huwden met een Sebrechts. Daarom is ook een korte familie-schets Sebrechts opgenomen. Ook de afstammelingen van de vrouwelijke Bogaertsen worden, in beperkte mate, vermeld.

Het boek is geïllustreerd met oude en moderne documenten en alle bronnen worden vermeld. Achteraan vindt men een bibliografie en een naamregister van meer dan 1500 personen. Naast de ca 750 naamdragere, betreft het hier de doopheffers, de aangehuwde partijen met schoonouders en afstammelingen. Allicht zullen velen uit Zoersel en ver daarbuiten een voorvader terugvinden in het werk.

Voorintekenen: tot 1 april 2004 op rekening **000-0473168-02** van **Lodewijk Faes**. Bij bestelling duidelijk vermelden: **karton** (rug in kunstleder, opgekleefd titelblad, 32 €) of **luxe** (volledig in bordeaux kunstleder, titel in gouddruk, 42 €)

Meer info : Lodewijk Faes, Henri Prostlaan 5 bus 5, 2600 Antwerpen (Berchem), tel. 03.230.57.54

**Volkstellingen
Antwerpse
Polder**

In de genealogische reeks **SPOREN VAN JE VOORoudERS** verschenen twee nieuwe uitgaven. Als nummer 61 verscheen **Volkstellingen van Antwerpse Polderdorpen**. Hierin vinden we de nominatieve tellingen van Berendrecht 1693, Ekeren 1693 (met inbegrip van Kapellen, Brasschaat, Hoogboom en Ettenhoven), Lillo 1693 – 1709 – 1755, Oorderen 1693 – 1755, Oosterweel 1693, Stabroek 1693 en 1709, Wilmarsdonk 1693 en Zandvliet 1693.

Voor al diegenen die ten noorden van Antwerpen genealogisch actief zijn een niet te missen uitgave. (*Losbladig A4, 112 blz. Prijs: 7 euro + 1.51 euro verzendingskosten.*)

**Dopen
Sint-Joris
Antwerpen**

Onder nummer 62 verscheen in dezelfde reeks **Dopen Sint-Joris (Antwerpen) 1690-1699**. Dit parochieregister werd als gezinsreconstructie bewerkt (4.316 dopen). Opvallend, maar best verklaarbaar, zijn de vele vreemde namen die er in voorkomen. De nabijheid van het Zuidkasteel is daar uiteraard niet vreemd aan. Wat dit register ook zéér interessant maakt is dat in deze kerk vele vondelingen gedoopt werden, maar naamloos werden ingeschreven. De auteurs, George Vervoort en Georges Lathouwers, namen de gelegenheid te baat om deze dopen te gaan vergelijken met de aanneemboeken op het O.C.M.W.-archief om alzo de familienamen bij de doopakten te kunnen plaatsen. Meer nog, bij vele namen wordt opgegeven hoe de vondeling aan zijn naam kwam. **Dus veel meer dan een gewone registerbewerking !** (*losbladig A4, 410 blz. Prijs 21 euro + 2.48 euro verzendingskosten*)

BESTELLEN : door storting van het bedrag + verzendkosten op rekening 063-1863846-26 t.n.v. van G. Vervoort, Prinshoeweweg 65 te 2180 Ekeren. Referentie nummer vermelden. Een folder met de publicaties van dit fonds kan aangevraagd worden :

- per telefoon 03 646 16 77
- per email georgelathouwers@tiscalinet.be

De familie Bahnmüller

Deze familienaam komen we in onze streken niet veel tegen. Maria Josephina Bahnmüller werd op 2 mei 1906 te Antwerpen geboren als dochter van bakker Johan Georg, 32 jaar oud en Silvia Maria Vanden Eynde, 24 jaar oud⁹. Een van de getuigen is grootvader Louis Vanden Eynde, 69 jaar oud en tabaksbewerker of sigarenmaker van beroep. Bij de geboorte van Maria woonde het gezin in de Begijnenstraat 64. Maria huwde met Arthur Grolus en overleed thuis te Bornem op 10 oktober 1993.

Haar ouders huwden te Antwerpen op 28 september 1901¹⁰. Johan Georg werd te Rotterdam geboren op 13 april 1874, als zoon van bakker Johan Georg Bahnmüller en Jacoba Wilhelmina Vos. Silvia Maria werd te Antwerpen geboren op 31 maart 1880, als dochter van sigarenmaker Ludovicus Petrus Vanden Eynde en Maria Elisabeth Peeters. De huwelijksgetuigen waren kleermaker Jan Cockx, 25 jaar en zwager van de echtgenote, bakkersgast Jan Hertogs, 27 jaar, haar broer schilder Jan Vanden Eynde, 29 jaar en haar tweede broer schoenmaker Josephus Vanden Eynde, 31 jaar.

We stellen ons de vraag wat de familienaam "Bahnmüller" betekent. Bij het bansysteem in het Oude Regime zijn de inwoners van een heerlijkheid verplicht hun koren te laten malen op de molen van de heer. In Brabant spreken we daarom van een banmolen, maar de molenaar van zulk een molen noemen we bij ons daarom geen "banmolenaar".

Ban is "bann" in het Duits, en volgens dr. Frans Debrabandere is "Bahnmüller" gewoon een spellingsvariant van "Bannmüller". Hij geeft drie soortgelijke situaties: Bahnholzer = Bannholzer, Bahnmeyer = Banmayer (1537) en Bahnhart = Banhart. Naast deze plausibele verklaring, willen we toch nog even verder zoeken naar een tweede mogelijke oplossing.

⁹ RAA, microfilm 2199517: geboorten Antwerpen 1906, akte nr. 2371

¹⁰ RAA, microfilm 2192841: huwelijken Antwerpen 1901, akte nr. 1895, Franckenstraat 20 sectie 4 / Antheunisstraat 41 sectie 4

We kunnen de naam splitsen in "Bahn" en "Müller", waarbij "Müller" een molenaar of mulder is. "Bahn" heeft wel meer betekenissen. Naast "baan" van een planeet kan het ook de baan zijn van een hamer. Hierbij denken we dan aan een volmolen, waarbij hamers op het laken kloppen om de stof te verdichten. De normale en meest voor de hand liggende vertaling van de naam is "baanmolenaar". Er bestonden rondtrekkende schrijnwerkers, die hun diensten aanboden bij een molen die aan herstelling toe was. Misschien bestond er ook een soort "freelance" molenaar, die de baan deed om zijn diensten aan te bieden (uiteraard op een molen).

We hebben geen gegevens over een mogelijke Duitse uitvoering van dit beroep op deze manier. Wie de benaming "Bahnmüller" (als beroep) tegenkomt in een Duitse akte mag het ons steeds laten weten.

Hugo Lambrechts-Augustijns

ZONDAG
18 APRIL 2004
ERFGOEDDAG
't Zit
in de familie

Zoals u weet staat de erfgoeddag dit jaar in het teken van FAMILIE. Vanzelfsprekend is de Vlaamse Vereniging van

Familiekunde die dag overal in Vlaanderen een gegeerde partner om de activiteiten te ondersteunen. Zo werkt onze afdeling Antwerpen mee aan de erfgoeddag in het district Berendrecht-Zandvliet-Lillo. Meer bepaald in het Cultureel Centrum "De Schelde" in De Keyserhoeve 66, 2040 Zandvliet verzorgen wij een workshop genealogie om 10u30 en 14 uur waarop iedereen welkom is. We werken ook mee aan een tentoonstelling over lokale stambomen die in dat centrum doorlopend te bezoeken is van 10 tot 18 uur.

Op het Nationaal VVF-Centrum in de Van Heybeeckstraat kan je terecht voor een rondgang achter de schermen, een aantal workshops en infostanden en uiteraard is ook onze permanente tentoonstelling te bezichtigen. Je kan zelfs een prijs winnen door deel te nemen aan een heuse genealogische zoekrally in het gebouw. Interessant om weten: voor onze leden worden al deze activiteiten ook ingericht op zaterdag 17 april van 14 tot 17 uur.

Omwille van het thema 'T ZIT IN DE FAMILIE' hebben we dit jaar extra aandacht voor de jaarlijkse erfgoeddag die over heel Vlaanderen georganiseerd wordt op zondag 18 april 2004. Voor een volledig overzicht kan je o.m. terecht op hun website www.erfgoeddag.be. Je zal merken dat het thema FAMILIE op heel wat uiteenlopende wijzen kan geïnterpreteerd worden. Met toch een lichte nadruk op onze genealogische interesse hebben we hieronder een selectie gemaakt uit het rijke aanbod van activiteiten in en om onze regio.

Antwerpen, Provinciaal Fotografiemuseum, Waalse Kaai 47

1. Speciaal voor de erfgoeddag geeft het Museum een overzicht van de familiefoto doorheen de geschiedenis: fotoalbums met statige familieportretten, levendige vakantiekiekjes, huwelijks- en communiefoto's. Met ook een overzicht van familiefoto's die sinds 1993 gefotografeerd werden door de twaalfjarigen die deelnamen aan het multicultureel fotoatelier.
2. Bij speciale gelegenheden zoals huwelijk, geboorte of communie namen mensen vroeger bij de fotograaf plaats voor een geschilderd decor, dat een rijkelijk interieur of een idyllisch landschap voorstelde. Elke familie (minstens twee verwanten) die tijdens de erfgoeddag het Fotomuseum bezoekt wordt door de fotograaf zo op de gevoelige plaat gezet !

Antwerpen, Etnografisch Museum, Suikerrui 19

De Turkse groep KAVAK voert traditionele huwelijksdansen op in de binnentuin van het museum. Tussen 14 en 16 uur kan je de prachtige kostuums en sierlijke danspassen bewonderen. Net zoals op een Turks trouwfeest wordt iedereen uitgenodigd om deel te nemen aan de reidansen.

Antwerpen, Rockoxhuis, Keizerstraat 12 (*i.s.m. KBC*)

Een belangrijk gegeven in de kunst van James Ensor is de centrale positie van de mens. Zijn familie en vrienden fungeerden daarbij als model. De tentoonstelling **James Ensor (1860-1949), familie en vrienden**, die doorgaat in de 17de-eeuwse kelder, toont een treffende selectie "familie en vrienden". Groots maar met de nodige dosis humor.

Deurne, Zilvermuseum Sterckshof, Hooftvunderlei 160

Wie was Gerard Sterck die zijn naam heeft gegeven aan het kasteel Stercks-hof ? En Pierre Lunden, Gaspar Ducci of Henri Reniers ? Maar ook de families van de Werve of Friling-Kums, Van Herck of Solvay zijn verbonden met het Zilvermuseum. 't Zit niet alleen in de familie, maar ook op wapenschilden, gravures, grafmonumenten en plafondschilderingen.

Lillo, verschillende locaties (*i.s.m. Poldermuseum, vzw Fort Lillo, mevr. A. Pecher (Ruilbibliotheek), Documentatiecentrum Antwerpse Noorderpolders*)

Tentoonstellingen van documenten uit het kerkarchief. Documenten over doop en huwelijk in de St.-Benedictuskerk, i.v.m. overlijden in het Poldermuseum, over financiële verrichtingen in het Landshuis, boeken en briefwisseling in de Ruilbibliotheek.

Met foto's van familie-evenementen uit vervlogen dagen. Nog tot september loopt in het Poldermuseum de tentoonstelling "Pietje de dood".

Heist-op-den-Berg, Gemeentelijke Openbare Bibliotheek,
Berkenstraat 3 (*i.s.m. heemkundige kring Die Swane*)

Een heleboel familie-activiteiten vinden in de bib plaats. Je kan onbekende personen identificeren in de expo van oude en recente foto's van Heistse families. In een woordenboek kan je zelf de verklaring van je familienaam terugvinden. Ook nog puzzels van oude familieportretten, fotospelletjes, achtergrondmuziek van muzikale families... Een actieve familie-uitstap doorheen het familieverleden!

Temse, Museum Heraldiek Benelux, Gebouwencomplex Dacca,
Kasteelstraat 74

Doorlopend rondleiding met gids in het museum met o.m. een originele wapenkaart van het graafschap Vlaanderen uit 1616 en een uitzonderlijk kamerscherm met de stamboom van de heren Van Cauwerburg (16de eeuw). Mogelijkheid om opzoeken te doen omtrent familie- en andere wapens in de bibliotheek, en tot informatie over het zelf ontwerpen van een familiewapen.

Waasmunster, Heemkundig Museum, Kerkstraat 21

Via het computerarchief (doodsprentjes, doodsbrieven, communieprentjes en klasfoto's) kan de bezoeker opzoeken doen naar familieleden op naam, voornaam, geboortedatum, overlijdensdatum plaats... Verder kan je hier alle tijdschriften raadplegen van de heemkundige kringen van Oost-Vlaanderen. Meer dan 17 000 artikels zijn opgenomen in een computerbestand.

VVF-Antwerpen organiseert
Op woensdag 24 maart 2004 om 20 uur
in het Nationaal Centrum voor Familiegeschiedenis,
Van Heybeekstraat 3, Merksem

Over stoven en badhuizen

van cultuurtempels tot huizen van ontucht

een lezing door **Eddy Levis**

In de badinrichtingen van de Romeinen kon men eten, aan sport doen, zich laten epileren en men trof er zelfs een bibliotheek aan. Aanvankelijk waren de sexen er gescheiden maar later werd er niet zo nauw gekeken en werden de badplaatsen echte oorden van wellust en plaatsen voor galante ontmoetingen.

In de Middeleeuwen werd een (damp)bad zeer op prijs gesteld. Men trok er voor naar een speciale inrichting: de badstoof. Maar weldra gold ook hier weer: "Van voren stoof en van achter bordeel".

Vanaf de 16de eeuw ging het succes van de stoven snel achteruit. Men krijgt een afschuw van water zodat men in de pruikentijd pui-ten en ongedierte met poeder en reukwater bedekt. Alleen op dok-tersvoorschrift mag nog een bad genomen worden.

Gentenaar **EDDY LEVIS** is een bezige bij. Hij publiceerde o.a. enkele kinderkolderboekjes, een kinderroepziedbundel en "Kaak, kaak, nen twiedekker". Hij is verder o.m. medewerker aan "Gendtsche Tydinghen", bestuurslid van de Heemkundige en Historische Kring "Gent", "Het Huis van Alijn" (Volkskundemuseum) en "De School van Toen" (schoolmuseum), voorzitter van de "Vereniging voor Industriële Archeologie" en "De Gentsche Sosseteit" (vereniging ter promotie van het Gentse dialect).

Fonds Regis: dossier 63/1916

Bij de behandeling van de dossiers van het "Fonds Regis" wordt men af en toe geconfronteerd met allerlei bijlagen, zoals brieven, een verslag, enz.

Het dossier 63 opgesteld op 10 januari 1916 handelt over de Tunesiër Salah Ben Sad en de Française Alive Jeanne Pronner. In het dossier zit een eigenaardige brief. Vermoedelijk werd hij opgemaakt door een van de medewerkers van het Fonds Regis. Hij werd geschreven zonder punt of komma, en het vroeg dus enig denkwerk om hem goed te begrijpen.

We geven hem hieronder weer in een vrije bewerking, voorzien van de nodige punctuatie :

Salah Ben Sad werd geboren in Aïn Sha in Tunesië op 15 april 1866 als zoon van Sad en Massvendaben Jabioca. Hij wil een huwelijk aangaan met Alive Jeanne Pronner geboren in Parijs op 2 januari 1896 dochter van Catharina Pronne. Sinds het uitbreken van de oorlog is er geen nieuws meer van de moeder.

Zij hebben een voorkind Henriette Pronner op haar naam, geboren op 4 augustus 1914 in Brussel.

Salah Ben Sad was dagbladverkoper in de beurs. Hij heeft zijn land verlaten op de ouderdom van 13 jaar en half, omdat zijn moeder hem wilde laten trouwen met een meisje van het zwarte ras. Hij heeft het geweigerd.

Aangekomen in Frankrijk deed zich een zwaar ongeval voor. Hij werd opgenomen in het hospitaal van Montpellier waar hij tussen leven en dood zweefde. Hij herinnert zich dat men hem water over het hoofd goot en dat hij zout gesmaakt heeft. Na 15 dagen voelde hij zich beter. Met kameraden begaf hij zich naar de kapel van het hospitaal, waar ze hem zeiden: "Doe zoals wij". Men heeft hem een

hostie op zijn tong gelegd, hem aanradende daar niet op te bijten maar in te slikken. Hij heeft nooit het minste religieus onderricht gehad en nooit het mohammedanisme gepraktiseerd. Hij was toen 14 jaar oud.

Vervolgens is hij door Frankrijk gereisd en heeft een meisje leren kennen in Lyon waarbij hij vier kinderen heeft, het oudste is nu 11 jaar. Hij zegt nooit gehuwd te zijn geweest met haar. De ouders hadden de toelating daartoe geweigerd. Het meisje was zwaar ziek en is teruggekeerd bij haar moeder in Lyon. Zijn schoonmoeder heeft hem een brief geschreven waarin zij meldde dat de vrouw dood is. De vier kinderen worden opgevoed in Lyon. Wanneer ik naar de naam van de vrouw vroeg antwoordde hij dat dit niet nodig was, hij voelde aan dat ik meer inlichtingen wenste.

Hij werkt in het circus in de Rue de l'Enseignement in Parijs. Hij maakte kennis met Alive Jeanne Pronner, bloemiste. Zij is protestante en actief betrokken bij deze religie. Zij hebben de nodige papieren ontvangen in Parijs voor een verbintenis in het circus. Het huwelijk is onzeker. De oorlog brak uit en zij kwamen terug naar Brussel. Hun kind is er geboren en het werd gedoopt op 13 januari 1916 in de St. Niklaaskerk. Zij vroegen om te huwen.

Vragen :

- Is het juist dat hij nooit is gehuwd ?
 - Is de eerste vrouw inderdaad overleden in Lyon ?
 - Is hij gedoopt geweest in Montpellier ?
 - Moeten we niet naar Parijs en Montpellier schrijven via het consulaat van Spanje ?
- Naam van de eerste vrouw (in potlood bijgeschreven) :
Henriette Gryaux
- Ze zijn burgerlijk getrouwd in Brussel in 1917, akte 306.

Fr. Haverals
(met dank aan Dora Kennivé)

Regionieus

Nieuw bestuur

Tijdens de statutaire algemene vergadering van 14 januari jl. werd een nieuw bestuur verkozen dat de volgende drie jaren het beleid van onze regionale VVF-afdeling Antwerpen zal uitstippelen.

Marcel Siebens, uittredend voorzitter, stelde zich geen kandidaat meer. Sinds het ontslag om gezondheidsredenen van de vorige voorzitter Georges Vervoort in april 2003 had hij tijdelijk het voorzittersambt waargenomen. Alhoewel Marcel deze functie totaal onvoorbereid had moeten opnemen heeft hij de rest van het jaar de afdeling op het goede spoor gehouden op zijn eigen rustige, bedachtzame wijze, met ruim oog voor detail en voor continuïteit in het beleid. Hij was de stimulator van een ruime uitbreiding van de bestuurskern en heeft de overgang voor het nieuwe bestuur vergemakkelijkt door zijn grondige voorbereiding van de activiteitenkalender tijdens de eerstvolgende maanden na de bestuurswisseling. Een oprecht woord van dank is hier zeker op zijn plaats.

De nieuwe bestuurskern bestaat uit :

Herman Van Elsacker (Voorzitter)
Engelbert Roels en Patrick Cleiren (Ondervoorzitters)
Jimmy De Souter (Secretaris)
Marc Storms (Penningmeester)
Martin Braem (Hoofdredacteur "De Antwerpse Genealoog")

Voordracht: "Wij gaan naar Amerika"

Dat de emigratie van ruim 150.000 landgenoten in de 19de-20ste eeuw op een groeiende belangstelling mag rekenen van met name genealogisch geïnteresseerden bleek uit de ruime opkomst bij onze voordracht van 15 januari jl.

Met een overzichtje van de uiterst penibele economische omstandigheden waarin onze voorouders vooral in Oost- en West-Vlaanderen moesten proberen te overleven rond het midden van de 19de eeuw maakte journalist Dirk Musschoot duidelijk wat de voornaamste drijfveren waren voor de redelijk massale emigratiegolf. Hoge werkloosheidscijfers hier en een tekort aan arbeidskrachten in Canada en de Verenigde Staten brachten de eerste durvers ertoe de overtocht te wagen. Spoedig ontwikkelde zich een echte business van niet allemaal even bona fida rederijen, doorgangshotelletjes, ronselaars en mensenhandelaars.

De stroom groeide zo snel aan - uit Antwerpen vertrokken ook emigranten uit andere landen - dat er in de ontvangende landen al gauw een grondige controle werd uitgeoefend op de instroom, met nieuwe dramatische situaties tot gevolg voor hen die na alle ontberingen te horen kregen dat ze niet binnen mochten. Lang niet elke emigratie liep uit op een succesverhaal.

Musschoot wees tussendoor op frappante gelijkenissen met huidige toestanden : radelozen op zoek naar een betere toekomst elders in de wereld, op winst beluste mensenhandelaars, afgewezen asielzoekers

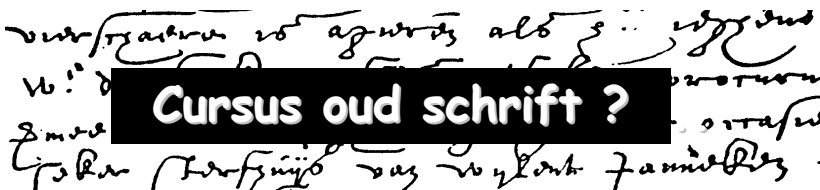
Na deze algemene schets vulde de spreker in een gesmaakt tweede deel het plaatje aan met een hele sliert persoonlijke getuigenissen van emigranten waarin het verhaal van deze paupers van weleer levensrecht geschetst werd. Over hun miserie hier die eraan voorafging, hoe ze hun overtochtkosten bijeen bedelden, de tragedie van ouders die hun kinderen voor goed zagen vertrekken, het schamele logies waar ze verbleven in afwachting van hun overtocht, de ontsmettingsprocedures aan de Antwerpse kaaien, de mensonwaardige omstandigheden aan boord tijdens de reis, de soms keiharde selectieprocedures bij aankomst, de voldoening van een geslaagd nieuw leven of het extra-leed voor hen die als mislukkeling moesten terugkeren.

Een boeiend onderwerp, zeer levendig gebracht door een vlot causeur die moeiteloos zijn publiek zowel kon ontroeren, laten glimlachen als laten nadenken.

Martin Braem

Via de website van de vereniging "Ten Boom" kan je de bewerking van de bevolkingsregisters van de gemeente Boom aanvang 19de eeuw downloaden als hazap72+ bestand. Deze bewerking bevat heel wat inwijkelingen uit o.a. Nederland, Duitsland, Denemarken. Om te kunnen downloaden moet je eerst inschrijven via de groep http://groups.yahoo.com/group/ten_boome. De gegevens van de bevolkingsregisters (en ook andere bewerkingen) kan je dan vinden onder de link "files". De bewerking bevat brondocumenten die verwijzen naar de akten van de burgerlijke stand, waarvan desgewenst een kopie kan verkregen worden via e-mail. Momenteel bevat ze bijna 7300 personen. Regelmatig worden er nieuwe versies gepubliceerd.

Vroeg of laat wordt elke genealoog er mee geconfronteerd: aktes lezen in oud schrift. Voor nog te velen is dat een reden om met hun opzoekingen te stoppen. We denken eraan om in de afdeling Antwerpen nog eens vormingscursus oud schrift in te richten.

Voorlopig plannen we een reeks avonden die we zouden laten doorgaan in de lokalen van het Nationaal VVF-Centrum in Merksem. Om te weten of daar genoeg belangstelling voor bestaat zouden we willen vragen om uw interesse te laten blijken via een telefoontje, briefje of mail aan onze secretaris of voorzitter (je vindt hun gegevens op de laatste bladzijde). Het verbindt je tot niets, maar dan hebben wij toch een idee of het de moeite loont om er aan te beginnen.

Regionale vormingsavonden

Elke derde woensdag van de maand zorgt het bestuur van de afdeling Antwerpen voor extra ondersteuning en begeleiding bij al uw vragen op onze genealogische afdelingsbijeenkomsten.

U kan dan na de normale sluitingstijd (19.00) bij ons terecht in het nationaal VVF-Centrum, Van Heybeeckstraat 3 in Merksem, voor al uw opzoekingen in de bibliotheek en verder ook nog o.m. raadpleging en uitleg bij het gebruik van microfilms, onze zaalcomputers (internet, Eureka, Ariadne), het fonds Regis, enz.

Eerstvolgende vormingsavonden, woensdagavond van 19.00 tot 22.30 :

18 februari 2004 - 17 maart 2004 - 21 april 2004

Onze genealogische gegevensbank

Onze oproep in een vorig nummer van de Antwerpse Genealoog is niet zonder gevolg gebleven. Inderdaad ontvingen wij van verschillende leden een diskette met een afsplitsing van hun bestand. De verwerking hiervan is volop bezig en Eureka groeit weer aan. Wij danken dan ook die leden, die spontaan op onze oproep gereageerd hebben. Wij kunnen echter nog veel meer gebruiken.

Eureka kan slechts groeien door uw medewerking. Daarom durven wij u nogmaals aandringen om uw bestanden ter beschikking te stellen van uw collega's genealogen. Het is vanzelfsprekend, dat ook bewerkingen van parochieregisters, volkstellingen enz. kortom alle bronnen die nuttig kunnen zijn voor onze opzoekingen, van harte welkom zijn. Hartelijk dank bij voorbaat !

EUREKA

Engelbert Roels

AGENDA

Donderdag **12 februari 2004** om 20 uur

Voordracht: *De tachtigjarige oorlog 1568-1648*
door Prof. **Etienne Rooms** in het VVF-Centrum,
Zie ook blz. 4 in dit nummer

Woensdag **18 februari 2004**

Regionale vormingsavond

Woensdag **17 maart 2004**

Regionale vormingsavond

Dinsdag **23 maart 2004**

Tweede **Nacht van de Geschiedenis**
Info: www.Davidsfonds.be (Tel: 016.31.06.00)

Woensdag **24 maart 2004** om 20 uur

Voordracht: *Over stoven en Badhuizen* door
Eddy Levis in het VVF-Centrum in Merksem
Meer info op blz. 26 in dit nummer

Zondag **18 April 2004**

Derde **Erfgoeddag** in heel Vlaanderen en Brussel.
Staat dit jaar in het teken van FAMILIE !
Meer info : blz. 22 in dit nummer en op
www.erfgoeddag.be

Woensdag **21 april 2004**

Regionale vormingsavond

Donderdag **22** - Zondag **25 april 2004**

Seniorenbeurs (met uitgebreide VVF-stand)
Bouwcentrum Antwerpen
Meer info: www.50plusbeurs.be

Donderdag **13 mei 2004** om 20 uur

Voordracht *Heraldiek in de Vlaamse wandtapijt-
kunst* door Prof. G. Delmarcel (VVF-Centrum)

VLAAMSE VERENIGING VOOR FAMILIEKUNDE REGIONALE AFDELING ANTWERPEN vzw

De werking van onze regio strekt zich uit over volgende gemeenten (benamingen van vóór de gemeentefusies) :

Aartselaar	Hoboken	Rumst
Antwerpen	Hoevenen	Schelle
Berchem	Hove	Schilde
Berendrecht	Kalmthout	Schoten
Boechout	Kapellen	's Gravenwezel
Boom	Kontich	Stabroek
Borgerhout	Lillo	Terhagen
Borsbeek	Lint	Vremde
Brasschaat	Loenhout	Waarloos
Broechem	Merksem	Wijnegem
Burcht	Mortsel	Wilmarndonk
Deurne	Niel	Wilrijk
Edegem	Oelegem	Wommelgem
Ekeren	Oorderen	Wuustwezel
Emblem	Oosterweel	Zandvliet
Essen	Ranst	Zwijndrecht
Hemiksem	Reet	

Contact	Voorzitter	Herman Van Elsacker, Muggenberglei 311, 2100 Deurne e-mail: vvf.reg.afd.antwerpen@pandora.be Tel.: 03.288.72.22
	Secretaris	Jimmy De Souter, Grimbert 30, 2150 Borsbeek e-mail : VVFantwerpen.secr@advalvas.be Tel.: 0475.27.24.35
	Ondervoorzitter	Engelbert Roels, Speeltuinaan 15, 2640 Mortsel e-mail: engelbert@skynet.be
	Ondervoorzitter	Patrick Cleiren, Goudvinklaan 33, 2070 Zwijndrecht e-mail: Cleiren.Patrick@pi.be
	Penningmeester	Marc Storms, Mechelsesteenweg 198, 2018 Antwerpen Bankrekening VVF-Antwerpen: 979-3936016-52
	Tijdschrift	Martin Braem, Eigen Heem 43, 2950 Kapellen e-mail: redactie.DAG@belgacom.net
	Internetadres	http://users.pandora.be/vvfantwerpen

